

Kære studenter

En af litteraturhistoriens mest centrale digtsamlinger hedder "Alfabet". Den er skrevet af Inger Christensen i 1981. Det er en digtsamling som næsten helt bogstaveligt staver virkeligheden og på den måde også skaber den. Ifølge arkivforskningen viser det sig fra Inger Christensens noter, at hun på et tidspunkt ville have skrevet, at "katastroferne findes", men i stedet valgte at skrive "kærligheden findes". Netop denne passage i digtsamlingen fremstår næsten insisterende og med hjælp fra arkivforskningen er det rimeligt at antage, at Inger Christensen forsøger at skabe en modvægt til den ondskab og de menneskabte ødelæggelser, som digtsamlingen i høj grad også rummer bevidstheden om. Denne lille forskningsanekdote er udtryk for, at vores evne til at fortolke er en måde at forstå vores virkelighed på. Og det er netop om fortolkning, jeg i dag vil tale.

I Peter Seebergs roman "Fugls føde" fra 1957 er det centrale tema fortolkning og menneskets fortolkningsmuligheder – eller måske snarere u-muligheder. Romanen handler om Tom, der brændende ønsker at være forfatter og skrive noget virkelig virkeligt. Det kan ham imidlertid ikke, fordi han ikke evner at investere sig selv oprigtigt i fortolkningen af virkeligheden. Tom – og det er også et navn, der er ment metaforisk – mister meget hurtigt modet og går ud mod vandet, og det lyder i romanen: "Men Tom tog en stor, rund rullesten op og kastede ud i vandet; da han hørte plumpet, udbrød han: "Jeg er her!" Men det er ikke nok at sige "Jeg er her", hvis man ikke investerer sig selv i udsagnet. Det magter Tom ikke, og stenen og hans mulighed for fortolkning synker jo også til bunds.

Historien slutter selvfølgelig ikke her, og en anden dansk forfatter tager bolden – eller stenen – op i sin roman 50 år senere, det er nemlig Peter Adolphsen i romanen "Brummstein". Den handler, som titlen antyder, om en brummende sten. Denne fortælling tager sit afsæt ved universets begyndelse og jordens skabelse, og vi følger stenens vej op gennem historien. Det er stenen, der er romanens hovedperson og menneskene, der griber stenen, er blot statister i den brummende opstigning gennem århundrederne. Æt af menneskene, der kortvarigt har stenen, er Ulrike, og hun er, på samme måde som Tom var det, på jagt efter den virkelige virkelighed. Hun befinder sig alene på et hotelværelse, fortabt, og pludselig siger hun: "Jeg er her" ud i det tomme hotelværelse. Heller ikke Ulrike kan overvinde følelsen af fremmedgørelse og hendes søgen efter en forbindelse til en virkelig virkelighed mislykkes, og udsagnet "jeg er her" forbliver ligeså tomt som det tomme hotelværelse, Ulrike befinder sig i.

Lad os vende blikket mod middelalderen og læse den lille legende om 'Munken og fuglen'. Her møder vi en munk, der beder Gud om hjælp til at vise ham den sødme, skønhed og glæde, som Gud lover dem, der elsker ham. En dag hører Munken en lille fugl synge – måske er det ligefrem en munkefugl, det melder legenden ikke noget om – og synes, at den synger så smukt, at han *må* fange den. Han løber ind i skoven og er så betaget af fuglen, at han glemmer alt jordisk omkring ham. Da han kommer tilbage til klosteret er alt forandret, og han kan knap genkende omgivelserne. Han møder en anden munk, han ikke kender og spørger efter abbeden og nævner hans navn, hvortil den anden munk svarer: Jo, der har ganske vist været en abbed ved dette navn, men det er 300 år siden.

Gisp! – Legendens viser os, at prisen for den virkelige virkelighed, som munken oplever, samtidig har den omkostning, at man mister sig selv. Og det er heller ikke ønskværdigt.

Virkeligheden og menneskets forhold til den spiller en stor rolle i litteraturhistorien og for os som mennesker. Virkeligheden er ikke bare det vi ser. Vi må fortolke den og skabe den – føle at den eksisterer.

I 1930'erne udgav den argentinske forfatter Jorge Luis Borges en lille tekst, der handler om et ønske om netop det at kunne forstå og fortolke verden. Det er en historie om et kort over en landsby. Landsbyens borgere ønsker et ønske et kort over deres by, men da første udkast udgives, er de ikke tilfredse. Kortet skal være tættere på virkeligheden og være mere præcist. Kortet justeres flere gange og til sidst er kortet så nøjagtigt, at det faktisk spærrer for udsynet og i bogstaveligste forstand dækker verden, og man ser nu kun kortet – og ikke verden. Teksten fortæller os, at hvis vi skal forstå verden, må den reduceres, og at den reduktion er det, vi kalder fortolkning. Det er i fortolkningen af virkeligheden, at vi erkender den, forstår den og også kan ændre den.

Det er måske dét, som digteren Anna Rieder i samarbejde med en række andre digtere, forsøger i en samling af tekster, hvor sproget frigøres fra – ja – virkeligheden. Digterne repræsenteret i samlingen har alle været i kontakt med psykiatrien, og de har nu udgivet en række tekster, der omhandler dem selv og deres diagnoser, men i et sprog, som de selv skaber og løsriver fra det psykiatriske sprog, de har følt sig underlagt. Anna Rieder sætter sproget fri og giver det videre til alle, også til jer. Det gør Henrik Nordbrandt også, når han skriver i sin digtsamling "Ode til en blæksprutte" fra 1975:

"Nu kan jeg ikke bruge dig længere/som en rose i mine kærlighedsdigte:/Du er alt for stor, alt for smuk/og alt, alt for meget dig selv.

Og *nu* er det jeres tur til at formulere jer i jeres eget sprog og fortolke verden med jeres kompetente stemmer. Jeg er overbevist om, at I også vil støtte andre i at få en stemme, og at jeres handlinger vil drives af den ømhedsaktivisme, som jeg kender jer så godt for. Og som Inger Christensen, tror jeg også, at kærligheden findes, og især når jeg tænker på jer.

Og så til sidst: For snart 50 år siden udgav Joe Brainard en bog ved navn I remember – Jeg husker – og bogen er en slags erindringsmaskine. Alle sætninger indledes med "Jeg husker". Æn af de sætninger, der er udtryk for bogens poetiske og eksistentielle ståsted, lyder: "Jeg kan huske første gang, jeg satte spørgsmålstegn ved virkeligheden."

I min private udgave af erindringsmaskinen står I alle sammen, og jeg kan huske jer alle sammen. Jeg er derfor ikke længere i tvivl om, at virkeligheden findes. Det skal I have tak for. I er her – og jeg er her.

Tillykke med eksamen – og held og lykke.